

## **BANK AKTIVLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI**

**Kamoliddinova Guzal**

*Toshkent moliya instituti magistranti*

*Ilmiy rahbar: iqt.fanlari doktori prof. Abdullayeva .Sh*

**Annotatsiya:** *bank aktivlari va ularni takomillashtirish yo'llari haqida ma'lumotlar berilgan*

**Kalit so'zlar:** *bank aktivlari, takomillashtirish yo'llari, aktiv va passivlarni boshqarish*

Bankining aktivlari - bank ixtiyorida bo'lgan va u tomonidan bank yoki boshqa operatsiyalarni amalga oshirish uchun foydalaniladigan mablag'lar majmuidir. Bank aktivlari mikroiqtsodiy omil sifatida tijorat bankining likvidligi, to'lov qobiliyati, faoliyat ko'lami va shunga ko'ra daromadlari hajmiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Banklarining aktivlaridan foydalanish samaradorligini oshirish O'zbekiston Respublikasi bank tizimining faoliyati uchun muhim va dolzarb muammo bo'lib, u milliy iqtisodiyotdagi vaziyat, uzoq muddatli kreditlarga ob'ektiv ehtiyoj, va xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning iqtisodiy vaziyatini yaxshilash uchun muhim omil hisoblanadi. Respublikamiz banklarining resurs bazasi o'z va jalb qilingan mablag'lar hisobidan shakllanadi. Tijorat bankining resurs bazasi ishlab chiqarishdan, qiymat va foyda yaratilishidan qat'i nazar, alohida holda mavjud bo'lolmaydi. Shu munosabat bilan tijorat banklari resurslarini shakllantirish, ularni to'g'ri joylashtirish va ulardan foydalanish bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish zarurati tug'iladi. Bu, ayniqsa, ko'pchilik tijorat banklari mijozlarga turli xizmatlar – depozit va ssudadan tortib, xo'jalik aylanmasida qo'llaniladigan kredit-moliya vositalarining asosini belgilovchi hisob-kitob-kassa operatsiyalarigacha bo'lgan xizmatlar markaziga aylangan bir paytda to'g'ri keladi. Aslida bank aktivlarining asosiy manbai qarz mablag'lari bo'lib, ular barcha bank aktivlarining taxminan 70-80% ni tashkil qiladi, ular ta'lim xarakteriga ko'ra bank mijozlaridan olingan va bank sektorida qarzga olingan mablag'larga tasniflanadi. Jalb qilingan mablag'larning asosiy ulushi (70% dan ortig'i) depozit resurslari, kichikroq qismi esa depozit bo'lmagan manbalar hissasiga to'g'ri keladi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, bankining aktiv bazasini shakllantirishda uni shakllantirishning tanlangan usuli samaradorligini oshirishga qaratilgan turli usullardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, bank resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda asosiy rol bank sof foydasining o'zgaruvchan tarkibiy qismi sifatida foiz daromadlari va xarajatlarni boshqarishga tegishli. Bank aktivlaridan foydalanish samaradorligini oshirish uchun quyidagi elementlardan iborat bo'lgan foizli daromadlar va xarajatlarni boshqarish jarayonini ko'rib chiqish zarur:  
aktiv va passivlarni boshqarish;

Aktivlar va passivlarni boshqarish "bankning alohida qismlarini emas, balki butun balansini" boshqarishning yagona muvofiqlashtirilgan jarayonidir, ya'ni aktivlar va passivlarni boshqarish doirasida zarur bo'lgan mablag'larni ta'minlash vazifalarini hal qilish kerak. Bankning (zaruriy) likvidligi, foiz daromadlarining ma'lum darajasini ushlab turish, bankning asosiy ichki bank risklariga (likvidlik riski, kredit va foiz stavkasi risklari) nisbatan sezgirligini pasaytirish, bank nazorati va faoliyatini tartibga solish bo'yicha davlat organlarining me'yoriy talablariga rioya qilish. Foiz stavkalarini boshqarish ham foiz daromadlari va xarajatlarini boshqarishning tegishli elementidir.

foiz stavkalarini boshqarish;

Jalb qilingan va joylashtirilgan bank resurslari bo'yicha foiz stavkalarini to'g'ridan-to'g'ri boshqarish bilan bir qatorda, foiz stavkalari riskini boshqarish zarurati ham mavjud. Foiz stavkalarini boshqarish samarali foiz stavkasini aniqlash va asosiy stavkalarni tanlashni o'z ichiga oladi.

likvidlikni boshqarish.

Likvidlikni boshqarish bankning o'z kapitali, jalb qilingan va joylashtirilgan mablag'lari o'rtasidagi ob'ektiv zarur nisbatni ularning tarkibiy elementlarini operativ boshqarish orqali aniqlash jarayoni sifatida tijorat banki faoliyati samaradorligini oshirishning eng muhim omiliga aylanadi. Bankning likvidligi deganda bankning barcha kontragentlar oldidagi qarz va moliyaviy majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq bajarilishini ta'minlash qobiliyati tushuniladi, bu bankning etarli o'z kapitalining mavjudligi, mablag'larning maqbul joylashuvi va miqdori bilan belgilanadi.

Bankning resurs bazasini takomillashtirishning asosiy usullari depozit operatsiyalarini amalga oshirish hisoblanadi. Shuning uchun jalb qilingan mablag'lar hajmini oshirish uchun bankning depozit siyosatini takomillashtirish zarur. Samarali faoliyat ko'rsatishi, rivojlanishi va o'z maqsadlariga erishish uchun bank o'zining depozit siyosatini qayta ko'rib chiqishi kerak, bu esa qator yo'nalishlarni o'z ichiga olishi kerak:

depozit bozorini tahlil qilish;

depozit xavfini minimallashtirish uchun maqsadli bozorlarni aniqlash;

uzoq muddatli investitsiyalar ulushini oshirish va bank xizmatlari va operatsiyalarini yanada kengroq ko'rsatish, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish hisobiga jismoniy shaxslar depozitlarini ko'paytirish;

bank likvidligini saqlash va uning barqarorligini oshirish va boshqalar.

Bank aktivlaridan foydalanish samaradorligini oshirish mamlakat bank tizimining faoliyati uchun muhim va dolzarb masala bo'lib, bu mamlakatdagi iqtisodiy vaziyatga katta ta'sir ko'rsatadi.

### ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 23 martdagi «Bank xizmatlari ommabopligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi 3620-sonli Qarori
2. Pul, kredit va banklar. Darslik. A.A.Omonov, T.M.Qoraliev, T.: Iqtisod-Moliya, 2012.
3. Климов А.С. Капитализация коммерческих банков: мировая практика и ее использование российскими банковскими структурами. Диссертация кандидата экономических наук. – М., 2008.
4. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers, 15(3), 49-57.
5. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. Universum: технические науки, (8-1 (77)), 27-29.
6. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.
7. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.